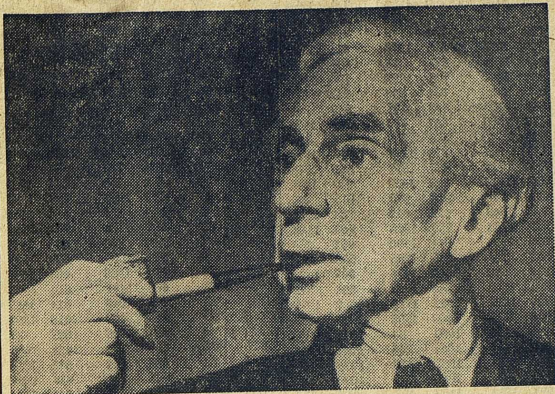

Russell som bäst

I SIN MARKKLIGA biografi över John Stuart Mill berättar St. John Packe om vänskapen mellan Mill och lord och lady Amberley, svärson och svärdotter till John Russell, två gånger premiärminister och under femtio år en av Englands ledande politiker. Mill blev gudfader till familjen Amberleys son Bertrand, och lady Amberley berättade i brev till Mills styvdotter Helen Taylor om gossens snabba utveckling — ett motstycke, trodde man, till Mills egen. Innan Bertrand var två år gammal "envisades han att alldeles ensam ta ut en väldig bok från bokhyllan till en liten stol, där han satte sig med den öppnade boken framför sig — med ett gapskratt över sin egen klokhet". Det är en bild som karaktäriserar Bertrand Russell ännu efter åtti- två år. Han sitter ännu, med sin väldiga lärdom och sin stora livserfarenhet, belåtet skrattande över sin visdom och sina kvickheter, en av världens stora filosofer och säkerligen den gladaste i kretsen.

Hans senaste bok, *Portraits from Memory* (Allen and Unwin, 16 shilling), är kanske den roligaste han någonsin skrivit, en del självbiografiskt, några minnesbilder av vänner och kolleger, ett antal artiklar av filosofiskt och politiskt innehåll. Det är särskilt memoarfragmenten — av vilka de flesta förut kommit i den engelska radion — som ger boken dess tjusning.

Bertrand Russells föräldrar dog tidigt, och hans första uppfostran ägde rum hos de gamla farföräldrarna. Snart dog också den till earl upphöjde John Russell, och Bertrand bodde ensam med sin farmor. Hans uppfostran var sträng och puritansk; "endast dygd uppskattades, dygd på bekostnad av intelligens, hälsa, lycka och allt världsligt gott." Men han kunde läsa vad han ville och var då han kom till Cambridge vid aderton års ålder redan en bildad man. Han var förmögen, ehuru inte stenrik som medlemmarna av den äldre släktgrenen — vars huvudman är hertig av Bedford — och kunde fritt välja studier och levnadsbana. Han drevs till filosofin i hopp om att finna "ett utlopp för min hämmade längtan efter en religion" och av sitt behov av klarhet och precision. Någon religion har han inte

funnit, men vid trettio års ålder hade han gjort originella och bestående insatser genom sin kombination av matematik och logik.

Under första världskriget drev Russell krigsfientlig propaganda och fräntogs därför sin lärarbefattning i Cambridge. Han berättar emellertid att han aldrig var pacifist, utan blott motståndare till Englands deltagande just i detta krig. Om England inte inträtt i kriget, skriver han, hade Tyskland visserligen segrat, men det hade varit bäst för den framtida utvecklingen. Tyskland var på god väg till en liberal regim och hade sannolikt inom kort blivit en demokrati, vi hade sluppit kommunism, fascism och nazism, och något andra världskrig skulle inte ha inträffat. Det finns gamla aktivister från första världskriget i Sverige som fortfarande har precis samma uppfattning. Men det är onekligen överraskande att Russell så lättsinnigt anser sig kunna profetera om hur lycklig världen skulle ha blivit om hans åsikt segrat för 42 år sedan.

Teckningarna av berömda män Russell känt är ofta mästerverk: Bernard Shaw, Sidney och Beatrice Webb, D. H. Lawrence, Joseph Conrad. Mest engagerad är Russell i sin bild av Conrad — övtraskande med tanke på kontrasten mellan den muntre intellektualisten Russell och den passionerade och pessimistiske polsk-engelske författaren. Russell och Conrad träffades endast några få gånger, men hade en intensiv känsla av förståelse och tillgivenhet. "Vid vårt första sammanträffande talade vi med ständigt stegrad intimitet. Vi tyckte oss gå igenom skikt efter skikt av vad som var ytligt tills vi båda nådde den innersta elden. Det var en erfarenhet av annat slag än jag eljest någonsin haft. Vi såg varann i ögonen, halvt förskräckta och halvt berusade av att finna oss inom dessa områden. Känslan var lika intensiv som lidelsefull kärlek, och på samma gång allt omfattande. Jag gick hem förvirrad, knappt i stånd att återvända till mina vanliga sysslor." Det är en egenartad skildring. Den ger, liksom en del annat i boken, glimtar av ett temperament och en känslighet som vi inte är vana att förbinda med namnet Bertrand Russell.

HERBERT TINGSTEN